

Загалом, розвиток виробничо-економічних систем на основі енергоефективності є ключовим елементом для підвищення ефективності, стійкості та конкурентоспроможності підприємств у сучасному економічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Енергоефективність – що це?. URL: <https://eenergy.com.ua/baza-znan/energoefektyvnist-shho-tse/> (дата звернення: 20.02.2024); 2. Козирева О. В., Новіков Д. А., Іванов М. Є. Теоретичні засади впровадження системи енергоменеджменту на підприємстві. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2021. № 1. С. 35-42.

Федулова І.В., д-р екон. наук, професор
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Визначення ризик-апетиту із використанням функції корисності

Встановлення ризик-апетиту є важливою стратегічною складовою для бізнесу. Це допомагає бізнесу чітко розуміти, які ризики можуть бути прийнятними та контрольованими, а які потребують додаткового управління чи зменшення. Також компанія може аналізувати, наскільки цільовий ризик вписується в прийнятий ризик-апетит та який вплив він може мати на стратегічні цілі компанії. Власник має комунікувати свою стратегію управління ризиками і може сприяти створенню довіри серед інвесторів та інших стейкхолдерів якщо буде завчасно повідомляти про прийнятний рівень ризиків, з яким працює.

Отже, встановлення ризик-апетиту допомагає бізнесу ефективно управляти ризиками, зберігати стійкість та досягати своїх стратегічних цілей в умовах невизначеності. Ризик-апетит можна визначити як [1; 2]:

- розмір ризику, який компанія готова прийняти, виходячи з завдання підтримки на певному рівні ключових показників ефективності
- сума ризику на широкому рівні, яку готова прийняти організація для досягнення інтересів зацікавлених сторін
- допустимий для компанії рівень шкоди, який вона в змозі собі дозволити для досягнення своїх стратегічних цілей
- баланс між потенційними вигодами від здійснення інновацій і загроз, які ці нововведення можуть принести
- кількість ризику, яку компанія може понести в залежності від її фінансових і операційних можливостей
- максимальний рівень ризику, який підприємство готове прийняти до того моменту як знадобиться вживати заходів щодо зниження ризику.

Одним з підходів для аналізу і встановлення ризик-апетиту є використання функції корисності [3]. Функція корисності для ризику-апетиту визначає, як індивід чи організація оцінює та приймає рішення в умовах ризику за наявності різних результатів із різними ймовірностями.

Функція корисності для ризику апетиту може використовуватися для аналізу рішень, пов'язаних з інвестиціями, страхуванням, фінансовим плануванням та іншими областями, де ризик відіграє важливу роль.

Побудова функції корисності для ризику-апетиту може включати такі кроки:

1. Визначення змінних, які братимуть участь у побудові функції корисності ризику. Зазвичай включаються величини, пов'язані з різними наслідками та ймовірностями їх виникнення.

2. Визначення форми функції корисності. Функція корисності для ризику може мати різні форми залежно від ризику апетиту суб'єкта. Наприклад, одні можуть бути більш толерантними до ризику, а інші більш обережнішими. Форма функції корисності в залежності від специфіки діяльності може бути лінійною, логарифмічною, експоненційною та іншою.

3. Визначення математичного виразу для функції корисності, використовуючи обрану форму для її опису та змінні з першого кроку.

4. Аналіз функції корисності ризик-апетиту. Визначення як індивід чи організація оцінюють ризики та які рішення вони приймають за наявності різних результатів із різними ймовірностями.

5. Уточнення параметрів функції корисності. Коефіцієнти функції корисності можуть бути налаштовані відповідно до індивідуальних уподобань та ризиків суб'єкта. Наприклад, більш високий коефіцієнт може вказувати на більш високий рівень ризик-апетиту.

Для створення опитувальника, який допоможе зібрати інформацію про ризик-апетит і побудувати функцію корисності для ризику, слід врахувати кілька ключових аспектів про відношення до ризику суб'єкта прийняття рішень:

1. Визначення цілей опитування для усвідомлення того, які аспекти ризику та ризик-апетиту потрібно оцінити. Чіткі цілі допоможуть розробити конкретні питання.

2. Створення питань, які допоможуть зібрати інформацію про переваги респондентів щодо ризику. Питання можуть стосуватися, наприклад: чи готові ви брати високий ризик заради високих доходів; який рівень втрат ви готові зазнати; як ви оцінюєте різні види інвестицій із різними рівнями ризику?

3. Створення варіантів відповідей, які відображають різні рівні ризику та ризик-апетиту. Наприклад, можуть бути варіанти відповідей від "Зовсім не готовий до ризику" до "Готовий до максимального ризику".

4. Крім питань про ризик, доцільно включити додаткові питання, щоб отримати інформацію про фінансові цілі, доходи, інвестиції та інші фактори, які можуть впливати на ризик-апетит суб'єкта прийняття рішень.

5. Проведення тестування. Перед тим як розіслати опитувальник широкому колу респондентів, протестуйте його на невеликій вибірці. Це допоможе переконатися, що питання формулюються чітко та зрозуміло.

6. Поширення опитувальника серед вашої цільової аудиторії. Це можна зробити через онлайн-опитування, паперові анкети чи особисті інтерв'ю залежно від ваших можливостей.

7. Опрацювання результатів. Збір та аналіз даних для визначення ризик апетиту вашої цільової аудиторії. Ці дані можуть бути використані для побудови функції корисності для ризику.

8. Побудова функції корисності, яка відображає переваги та ризик-апетит респондентів.

Опитувальник має бути анонімним та конфіденційним, щоб респонденти чесно ділилися своїми уподобаннями щодо ризику.

Для визначення ризик-апетиту респондента у контексті бюджету та часу реалізації проекту можна поставити такі типи питань:

1. Оцінка готовності до ризику перевищення бюджету:

- Наскільки ви готові розглядати проєкт, який може вимагати додаткових бюджетних ресурсів?

- Які додаткові витрати ви готові розглядати як прийнятні у рамках проєкту?

2. Оцінка готовності до часового ризику:

- Яким є ваш рівень толерантності до змін у термінах реалізації проєкту?

- Скільки часу ви готові приділити проєкту перед тим, як вважати затримки неприпустимими?

3. Преференції стосовно бюджету та часу:

- Якщо вам довелося обирати між збільшенням бюджету та продовженням термінів проєкту, що для вас важливіше?

- Що ви поставите на перше місце: дотримання бюджету чи дотримання термінів?

4. Оцінка ризику щодо бюджету та часу:

- Як би ви оцінили рівень ризику у проєкті стосовно бюджету?

- Як би ви оцінили рівень ризику у проєкті стосовно термінів?

5. Планування ресурсів:

- Які додаткові ресурси (фінанси, персонал, обладнання тощо) ви готові виділити для зменшення ризику проєкту?

- Як ви плануєте використати ресурси для зниження ризику в рамках проєкту?

6. Прогнозування результатів:

- Які результати ви очікуєте від проєкту з погляду прибутку, термінів та якості?

- Які ризики ви готові прийняти, щоб досягти цих очікуваних результатів?

7. Рівень ризику у попередніх проєктах:

- Як ви оцінюєте ваш досвід роботи з проєктами у контексті бюджету та часу? Чи були у вас проєкти з витратами та термінами, що відрізняються від вихідних планів?

Ці питання можуть допомогти визначити, наскільки респонденти готові приймати ризики у зв'язку з бюджетом та часом реалізації проєкту та які фактори для них важливіші. Зібравши інформацію, зможна краще зрозуміти ризик-апетит і приймати рішення, що відповідають уподобанням та очікуванням суб'єкта прийняття рішень.

Список використаних джерел:

1. Шульга Н., Бесянко Л. Ризик-апетит у банках. SCIENTIA FRUCTUOSA. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2022. Вип. 145(5), 138–152; 2. COSO. Using Risk Appetite To Thrive In A Changing World. <https://www.coso.org/Shared%20Documents/COSO-Guidance-Risk-Appetite-Critical-to-Success.pdf>; 3. Fedulova I., Skopenko N. Risk appetite assessment framework. theoretical and applied issues of economics. 2020. № 40/41. С. 35–46. URL: <https://doi.org/10.17721/tpe.2020.40.3> (дата звернення: 30.01.2023).

Філімонов Ю.Л., канд. екон. наук, доцент
Когаль О.В., здобувач вищої освіти ступеня бакалавр
Державний біотехнологічний університет, Україна

Управлінські і маркетингові інновації в рослинництві

Одним із основних напрямів підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва є диверсифікація діяльності, яка для сільськогосподарських товаровиробників характеризується суттєвим потенціалом для набуття нових конкурентних переваг, зниженням господарських ризиків та можливістю збільшити результативність використання ресурсів.

Диверсифікація стимулює зростання екологічної та соціальної ефективності, що у сукупності сприяє сталому розвитку сільських територій [1, 2, 3].

В найближчому майбутньому перспективними напрямками диверсифікації мають стати:

1. Виробництво органічної продукції; вирощування нетрадиційних с.-г. культур.
2. Насінництво, виробництво кормів, виробництво органічних добрив, переробка, заготівля, зберігання, пакування, транспортування, збут через власну торговельну мережу, освоєння нових географічних ринків.
3. Сільський туризм, біоенергетика, надання сільськогосподарських послуг, аутсорсинг тощо.

Прийняття рішення щодо диверсифікації діяльності має спиратися на результати аналізу потенційних конкурентних переваг, які вона дасть змогу сформувати. З позицій забезпечення конкурентоспроможності диверсифікація спрямована, передусім, на утримання або поглиблення вже існуючих переваг:

1. Диверсифікація дає змогу підприємствам найбільш досконало використовувати власні матеріальні ресурси.
2. Правильний вибір стратегії диверсифікації дає змогу підвищити конкурентоспроможність продукції та підприємства, збільшити збут продукції аграрного сектора завдяки задоволення потреб споживача.
3. Диверсифікація сприяє ефективному забезпеченню економічної та продовольчої безпеки держави.